

5.4.2002

1881/4/00

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Riitta Länsisyrjä

PERUSTEETTOMASTI PERITYN ELATUSAPUSAATAVAN PALAUTTAMINEN

1

KANTELU

A on osoittanut 22.8.2000 eduskunnan oikeusasiamiehelle kantelukirjoituksen, jossa hän arvostelee Lahden kihlakunnan ulosottoviraston ja --- kunnan menettelyä elatusapusaatavan perintää koskevassa asiassa. A:n eläke oli ulosmitattu 6.11.1992 saakka kuukausittain erääntyneen elatusavun suorittamiseksi vielä 1.12.1995 jälkeen, vaikka perintäoikeus eläkkeestä oli tuolloin päättynyt. Liikaa perityt elatusavut, yhteensä 14.640 markkaa oli palautettu hänelle, mutta hänen vaatimuksiensa myös 1.12.1992 - 1.12.1995 perittyjen määrien palauttamisesta ei ollut suostuttu. Myöskään siihen vaatimukseen, että palautettaville määrille olisi tullut laskea korkolain 3 §:n 2 momentin mukainen tuottokorko, ei ollut suostuttu.

2

SELVITYS

Kirjoituksen johdosta tänne on hankittu Lahden kihlakunnan ulosottoviraston kihlakunnanvoudin B:n ja avustavan ulosottomiehen C:n selvitykset sekä johtavan kihlakunnanvoudin --- lausunto. --- kunnan perustusturvan toimistosta on tänne toimitettu selvitys elatusapurästin määrästä. Selvitykset ja lausunto oheistetaan kantelijalle tiedoksi.

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumat

Silloiseen Lahden kaupunginvoudinvirastoon saapui 29.8.1980 --- kunnan sosiaalilautakunnan ulosottohakemus koskien elatussopimukseen perustuvan elatusapuvelan perimisestä A:lta. Saatavan perimiseksi oli ulosmitattu osa LEL työeläkekassan A:lle maksamasta eläkkeestä. Kyseisen perintätehtävän hoito siirtyi avustavalle ulosottomiehelle C:lle vuoden 1986 alussa, kun hän tuli kaupunginvoudinviraston palvelukseen.

Saatavan perintä oli marraskuussa 1991 siirretty ulosoton atk-järjestelmään. Elatussopimuksen mukaan kuukausimaksun erääntyminen päättyi 7.11.1992. Perintä eläkkeestä olisi ulosottolain 4 luvun 6 §:n 4 momentin mukaan ollut mahdollista jatkaa kolmen vuoden ajan eli 1.12.1995 saakka.

Ulosmittaus jatkui kuitenkin keskeytyksettä 22.2.2000 saakka, jolloin avustava ulosottomies C oli huomannut virheen. Hän peruutti välittömästi ulosmittaukseen perustuneen maksukiellon ja kihlakunnanvouti B lähetti --- kunnan perusturvalautakunnalle 10.3.2000 päivätyn kirjeen, jossa hän pyysi perusturvalautakuntaa välittömästi palauttamaan liikaa perityt varat 14.640 markkaa ulosottoviraston tilille A:lle edelleen tilittämistä varten. Liikaa peritty määrä 14.640 markkaa palautettiin A:lle 17.3.2000.

3.2

Oikeusohjeet

Ennen 1.1.1999 voimassa olleen ulosottolain 4 luvun 6 §:n 4 momentin mukaan ulosmittausta palkasta ei saa toimittaa sellaisen lapselle tulevan elatusavun perimiseksi, jonka erääntymisestä on kulunut enemmän kuin kolme vuotta. Sama säännös koskee myös eläkettä.

Ulosottolain 1 luvun 7 §:n (197/1996) mukaan ulosottomiehen on valvottava, että hänen alaisensa virkamiehet hoitavat heille toimeksi annetut tehtävät asianmukaisesti ja noudattavat heille annettuja määräyksiä.

Ulosottoasetuksessa on tarkempia säännöksiä ulosottomiehen valvontavelvollisuudesta. Ulosottoasetuksen 11 §:n (854/1996) 1 momentin mukaan ulosottomiehen on valvottava, että avustava ulosottomies hoitaa hänelle annetut tehtävät säännösten mukaan ja viivytyksettä sekä että perityt varat talletetaan ja tilitetään määräajassa. Asetuksen 11 §:n 3 momentin mukaan puolivuositain ulosottovirastossa ja ulosotto-osastossa on laadittava luettelo asioista, jotka ovat olleet täytäntöönpantavina yli yhdeksän kuukautta. Luetteloon on merkittävä asian täytäntöönpanossa tehty viimeisin toimenpide tai täytäntöönpanossa vireillä oleva toimi sekä viimeisin kertymä. Avustavan ulosottomiehen on tehtävä luettelo toimenpiteistään ja toimistaan tarvittavat lisämerkinnät. Ulosottomiehen määräyksestä asiat, joissa on voimassa ulosmittaus, voidaan merkitä erikseen eri luetteloon. Ulosottomiehen on tarkastettava luettelot ja tehtävä niihin päivätyt ja allekirjoitetut tarkastusmerkinnät.

Elatusapujen ja elatustukien perintä muuttui 1.1.1999 lukien. Ulosottolain 4 luvun 6 §:n 4 momentin kumoamisesta annetun lain (676/1998) voimaannosäännöksen mukaisesti ennen 1.1.1996 erääntyneeseen elatusapuun sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

3.3

Arviointi

3.3.1

Palautuksen määrä

Kantelija arvostelee sitä, että ainoastaan 1.12.1995 jälkeen eläkkeen ulosmittauksesta kertyneet elatusapumaksusuoritukset palautettiin eikä suorituksia ajalta 1.12.1992-1.12.1995, vaikka elatusapusopimuksen elatusvelvollisuus oli päättynyt lapsen täyttäessä 17 vuotta 6.11.1992.

Asiakirjoista saatavan selvityksen mukaan kantelijan asiamies on osoittanut asiaa koskevan vaatimuksen --- kunnan perusturvatoimistolle 10.4.2000 päivätyllä kirjeellä. Toimistosihteeri D on vastannut kirjeeseen 19.4.2000 ja ilmoittanut, että velkaa ei ollut kertynyt 6.11.1992 jälkeen vaan tältä osin oli kysymys ulosottolain 4 luvun 6 §:n 4 momentin mukaisesta kolmen vuoden perintäoikeutta koskevan säännön soveltamisesta ennen 6.11.1992 kertyneen velan perimiseksi.

Näin ollen katson, että palautuksen määrää laskettaessa ei ole menetelty kantelussa väitetyllä tavalla virheellisesti.

3.3.2

Koron maksaminen palautetulle määrälle

Edellä mainitussa kirjeessään kantelijan asiamies on vaatinut --- kunnalta, että palautetulle määrälle maksetaan korkolain 3 §:n 2 momentin mukainen tuottokorko.

Elatusapuvelan suorituksen palautuksessa on kysymys virheellisellä ulosottomenettelyllä kertyneen velan lyhennyksen palauttamisesta eikä siis siitä, että kyseistä elatusapusaatavaa ei tältä osin olisi ollut olemassa tai että sitä ei olisi voitu periä ulosottoteitse muusta omaisuudesta kuin palkasta tai eläkkeestä.

Korkolain (633/1982) 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan kyseistä lakia ei sovellettu velvoitteeseen palauttaa saatu vastike tai etuus, kun sopimus puretaan tai etuus osoittautuu perusteettomaksi, siltä osin kysymys on koron maksamisesta velan eräpäivää edeltäneeltä ajalta (laissa 943/1983). Näin ollen --- kunta ei mielestäni ole menetellyt lainvastaisesti asiassa.

Kantelijan eläkkeestä on kuitenkin yli neljän vuoden ajan suoritettu ulosmittauspidätyksiä, vaikka se ei ulosottolain nimenomaisen säännöksen mukaisesti olisi ollut mahdollista. Mielestäni on aiheellista todeta, että kantajalle on voinut syntyä sellaista vahinkoa, joka valtion vahingonkorvauslain nojalla tulisi hänelle korvata. Hyvän hallinnon periaatteisiin mielestäni kuuluu, että julkinen valta pyrkii tavalla tai toisella hyvittämään kansalaiselle virkamiehen tekemistä virheistä aiheutuneen haitan. Toimivaltani ei kuitenkaan kuulu selvittää, onko tässä asiassa vahingonkorvauslain mukaisia edellytyksiä taloudellisen menetyksen korvaamiseen.

3.3.3

Avustavan ulosottomiehen menettely

Saadun selvityksen mukaan avustava ulosottomies C on laiminlyönyt ulosmittauksen ja siihen perustuvan maksukiellon peruuttamisen sen jälkeen, kun oikeus kyseisen saatavan eläkkeestä tapahtuvaan ulosmittaukseen oli päättynyt. Avustava ulosottomies oli huomannut virheen vasta yli neljä vuotta sen jälkeen, kun ulosmittaus olisi tullut peruuttaa ja maksukiellon peruutus lähettää eläkkeen maksajalle. --- kunta oli 9.3.1999 tehnyt tätä elatusapusaatavaa koskevan uudistetun lainsäädännön mukaisen vuosi-ilmoituksen silloisesta saatavan määrästä, mutta avustava ulosottomies ei senkään johdosta ollut kiinnittänyt huomiota ulosmittauksen jatkumisen lainvastaisuuteen.

Katson sen sijaan jäävän näyttämättä, että virheen paljastuttua sitä olisi salailtu tai sen selvittämisessä viivytelty. C on päinvastoin virheen huomattuaan välittömästi keskeyttänyt perinnän ja ryhtynyt osaltaan toimenpiteisiin virheen korjaamiseksi.

3.3.4

Ulosottomiehen menettely

Ulosottomiehen valvontavelvollisuutta koskevat säännökset edellyttävät, että ulosottomies seuraa melko yksityiskohtaisesti ulosottomiehen täytäntöönpanotoimien suorittamista. Kuten kihlakunnanvouti B on selvityksessään todennut, on kuitenkin nyt kysymyksessä olevan kaltaisten laiminlyöntien havainnointi esimerkiksi niin sanottujen yhdeksän kuukauden listojen tarkastusten yhteydessä työmääräkin huomioon ottaen melko vaikeaa. Tarkastuksen yhteydessä on havainnointia mielestäni voinut vaikeuttaa myös se, että atk:lta tulostettavat tarkastuslistat eivät ilmoittaneet totuudenmukaisesti elatusapusaatavan vireilläoloa jo vuodesta 1980 vaan ainoastaan vuodesta 1991, jolloin ulosottomiehellä ei samassa määrin ole ollut aihetta epäillä, että niin sanottu kolmen vuoden sääntö olisi ulosmittauksessa ylittynyt. Mielestäni olisi kuitenkin aiheellista, että nyt kysymyksessä olevan kaltaisiin perinnän rajoituksiin olisi kuluneen yli neljän vuoden aikana jossain vaiheessa kiinnitetty erityistä huomiota tarkastuksen yhteydessä varsinkin, kun tiedettiin, ettei ulosoton atk-järjestelmä itsessään varoittanut määrääjän umpeenkulumisesta. Ulosottovirastossa onkin asian ilmitulon jälkeen annettu avustaville ulosottomiehille luettelo kaikista elatusapuasioista ja kehoitettu heitä tarkastamaan niiden perintäkelpoisuus.

Asiaan olisi mielestäni voitu puuttua myös työnjohdollisin järjestelyin eli perintätehtävien vaihdolla avustavien ulosottomiesten kesken. Tähän järjestelyyn olikin tämän asian jälkeen Lahden kihlakunnan ulosottovirastossa säännönmukaisesti ryhdytty.

3.3.5

--- kunnan menettely

Vastuu ulosotto-perinnän oikeellisuudesta ja ulosottolain säännösten noudattamisesta on viime kädessä ulosottoviranomaisella. 1.1.1999 voimaan tulleen elatusapujen ja elatustukien perintä-uudistuksen yhteydessä kunnan viranomaiselle asetettiin velvollisuus tehdä kunkin kalenterivuoden helmikuun loppuun mennessä ulosottoviranomaisille vuosi-ilmoitus, jossa ilmoitetaan edellisen kalenterivuoden perusteella laskettu velan uusi pääoma ja korko. --- kunta teki uuden lain mukaisen ensimmäisen vuosi-ilmoituksen 9.3.1999 myös kantelijan elatusapuvelan osalta. Vuosi-ilmoituksesta ilmeni ennen 1.1.1996 erääntyneen rästin määrä.

Saadun selvityksen perusteella minulla ei ole aihetta epäillä, että --- kunta olisi menetellyt asiassa lainvastaisesti tai laiminlyönyt velvollisuuksiaan.

3.3.6

Selvitykset elatusapurästin määrästä

Kantelija on toimittanut 5.12.2000 tänne asiakirjoja, joista ulosottoviraston toimistopäällikön --- 24.11.2000 antamasta todistuksesta ilmenee, että elatusvelka oli 29.3.2000 1.674,59 markkaa ja

--- kunnan perusturvatoimiston 29.11.2000 antamasta todistuksesta, että elatusapuvelka 29.11.2000 oli 16.024,59 markkaa.

Toimistosihteeri D --- kunnasta on toimittanut tänne 20.3.2002 selvitystä, josta ilmenee, että avustavanulosottomiehen täytöntöönpanokirjalle laatiman todistuksen mukaan elatusapuvelan saldo oli 22.3.2002 16.314,59 markkaa. D:n selvityksen mukaan hänen 29.11.2000 päivätystä selvityksestä puuttui yksi 290 markan suoritus. Ulosottoviraston toimistopäällikön ilmoitus perustunee todistuksen muihin merkintöihin kertymällä olevasta määrästä. Siinä ei näin ollen ole huomioitu sitä, että kantelijalle palautettu 14.640 markkaa on tuolloin lisännyt vastaavasti elatusapurästä.

Saadun selvityksen perusteella katson, että minulla ei ole aihetta puuttua asiaan enemmälti.

3.4

Toimenpiteet

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan avustavalle ulosottomiehelle C:lle huomautuksen edellä kohdassa 3.3.3 selostetusta lainvastaisesta menettelystä. Samalla kiinnitän ulosottomiehen, kihlakunnanvouti B:n huomiota vastaisen varalle avustavan ulosottomiehen perintätoimen valvontatehtävien asianmukaiseen järjestämiseen ja hoitamiseen.

Kantelijalla on mahdollisuus hakemuksella saattaa kysymys vahingonkorvauksesta oikeusministeriön harkittavaksi.